

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, доцента

Мачинської Наталії Ігорівни

на дисертаційну роботу

Бацуровської Ілони Вікторівни

на тему:

**«Теоретичні і методичні засади освітньо-наукової підготовки
магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів»,**

представлену на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Актуальність теми дослідження. Глобалізація, демократизація та інформатизація суспільства висувають принципово нові вимоги до підготовки магістрів. Магістратура виконує особливу, ключову функцію у освітньо-науковій підготовці майбутнього фахівця, зокрема його інтелектуального та духовного потенціалу. Магістр – це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується закладом вищої освіти (науковою установою) у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми. Ступінь магістра здобувається за освітньо-професійною або за освітньо-науковою програмою. Реформою вітчизняної освіти передбачається перехід до підготовки фахівців на другому (магістерському) рівні вищої освіти шляхом запровадження сучасних підходів до поєднання вищої освіти і науки, оволодіння ними інноваційними технологіями масового навчання, урахування світового досвіду та задоволення потреб у самонавчанні та самовдосконаленні протягом життя. Досягнення цієї мети потребує модернізації теоретико-методологічних засад магістерської освіти, її структурно-організаційної перебудови.

Актуальність представленого дослідження знаходиться в контексті реалізації суспільних, науково-теоретичних й практичних потреб у цілісному обґрунтуванні теоретико-методичних засад професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах магістратури. Це також підтверджується низкою визначених автором суперечностей, які, безумовно, потребують невідкладного розв'язання.

Структура дисертації включає: вступ, п'ять розділів, висновки до кожного розділу, загальні висновки, список використаних джерел і додатки. Послідовність викладу в цілому відповідає логіці розв'язання окреслених дослідницьких завдань. Робота виконана із залученням ґрунтовної джерельної бази (понад 505 найменувань, з них 172 – іноземними мовами), у якій відображено різні аспекти досліджуваної проблематики. Серйозний і

глибокий аналіз такого обсягу літератури викликає повагу до автора дисертації. Узагальнення значного обсягу наукової літератури з досліджуваної проблеми дало змогу досліднику критично зіставити напрями наукових пошуків проблеми розвитку особистісної педагогічної культури вчителя та розкрити сутнісні характеристики базових понять.

Беззаперечним здобутком Бацуровської І.В., який поряд з іншими підтверджує новизну дослідження, є те, що обґрунтовуючи результати теоретичного аналізу, автор звертається не лише до теоретичних і методологічних засад проблеми, посилаючись на дослідження та погляди видатних науковців, а й наводить результати вивчення сучасної практики роботи закладів освіти світового рівня.

Важливим складником докторського дослідження є його концептуальні засади, які базуються на трьох концептах, таких як:

- методологічний концепт, який відображає взаємодію та взаємозв'язок різних підходів загальнонаукової й конкретно-наукової методології до розуміння сутності освітньо-наукової діяльності магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів з урахуванням їх спеціальності,
- теоретичний концепт, який визначає змістову основу концепції освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів, що містить такі основні складники, як: базові категорії, поняття і дефініції, без яких неможливим є розуміння сутності освітньо-наукової підготовки магістрів, її властивостей,
- методичний концепт, який передбачає визначення комплексу цілей, завдань, педагогічних умов і методик освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів, що спрямовано на реалізацію взаємопов'язаних та взаємозумовлених блоків моделі.

Заслугує на увагу практичне значення дисертаційного дослідження, яке полягає у застосуванні методики впровадження моделі підготовки магістрів до освітньо-наукової діяльності в умовах масових відкритих дистанційних курсів, визначенні ефективного змісту форм і методів освітньо-наукової підготовки, створенні і реалізації в освітньому процесі: навчальних та методичних посібників, відкритих дистанційних курсів та методичних матеріалів.

Обрана структура роботи, її змістове й інформаційне наповнення дають підстави вважати дисертаційну роботу цілісною і логічно завершеною.

У першому розділі дисертації «Теоретичні засади розвитку масових відкритих дистанційних курсів у закладах вищої освіти» – обґрунтовано категоріально-поняттєве поле дослідження; окреслено методологічні підходи

до проблеми освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсах; проаналізовано становлення та розвиток масових відкритих дистанційних курсів.

Заслуговує на увагу ґрунтовний теоретичний аналіз таких термінів як: наука та освіта, підготовка магістра, освітньо-наукова діяльність та освітньо-наукова підготовка. Як позитив, варто зазначити, що поданий дисертанткою матеріал щодо розвитку масових відкритих дистанційних курсів має аналітичну спрямованість й висвітлює загальні тенденції, позитиви і складнощі.

Досить повно і докладно проаналізовано методологічні підходи, які поділені на концептуально-теоретичні та процесуально-дієві (с. 95). На основі аналізу літературних джерел виокремлено й обґрунтовано доцільність використання таких методологічних підходів освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів: андрагогічного, особистісно-орієнтованого, акмеологічного, системного, діяльнісного, компетентнісного та комплексного (параграф 1.3).

У другому розділі – **«Сутність та аналітичний огляд освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів»** – досліджено зміст освітньо-наукової підготовки магістрів; проаналізовано особливості використання масових відкритих дистанційних курсів в освітньо-науковій підготовці магістрів; здійснено аналіз стану організації використання масових відкритих дистанційних курсів в університетах світу.

На схвальну оцінку заслуговує доробок дисертантки, пов'язаний із висвітленням результату теоретичного аналізу досліджуваної проблеми освітньо-наукової підготовки магістрів. Дисертанткою зроблено ґрунтовний аналіз змісту навчальних планів підготовки фахівців в умовах магістратури як вітчизняних, так і зарубіжних закладів вищої освіти, окреслено особливості використання масових відкритих дистанційних курсів у освітньо-науковій підготовці магістрів (с. 198-200).

Нам імпонує аналіз організації та використання масових відкритих курсів для магістерської освіти в зарубіжних університетах, які мають не менше 50 таких курсів, у кожному з яких навчається понад 500 слухачів (с. 202). Похвальним є те, що автором проаналізовано результати проходження курсу на українській платформі «Prometheus», та враховано отриманні результати про розробці методики освітньо-наукової підготовки магістрів. На основі аналізу функціонування світових платформ виділено чотири типи учасників масових відкритих дистанційних курсів –

спостерігачі, пасивні учасники, активні учасники, частково активні учасники (с. 208-209).

У третьому розділі дисертації – **«Модель підготовки магістрів до освітньо-наукової діяльності в умовах масових відкритих дистанційних курсів»** – представлено авторську модель підготовки магістрів до освітньо-наукової діяльності в умовах масових відкритих дистанційних курсів, яка складається з концептуально-цільового, змістового, операційно-діяльнісного та результативного блоків; розкрито сутність, структуру, критерії, показники та рівні досліджуваної готовності; обґрунтовано педагогічні умови освітньо-наукової підготовки магістрів.

Заслуговує на схвалення представлені автором етапи побудови педагогічної моделі (с. 226), окреслений алгоритм моделювання (с. 229), що в подальшому стало основою для розробки авторської моделі підготовки магістрів до освітньо-наукової діяльності в умовах масових відкритих дистанційних курсів.

На основі чіткого ґрунтового аналізу наукової літератури дисертантка виокремила компоненти готовності майбутніх магістрів до освітньо-наукової діяльності в умовах масових відкритих дистанційних курсів; запропонувала педагогічні умови формування означеної готовності, розробила критерії та рівні освітньо-наукової підготовки магістрів.

Заслуговує на увагу розроблена та упроваджена авторська методика реалізації експериментальної моделі в освітній процес закладів вищої освіти. Ілона Вікторівна описує етапи впровадження методики освітньо-наукової підготовки магістрів (мотиваційний, когнітивно-процесуальний, контрольньо-оцінний), форми, методи та засоби навчання (с.246-254).

У четвертому розділі – **«Організаційно-методичне забезпечення освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів»** – представлено організаційне забезпечення підготовки магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів та охарактеризовано методичні засади підготовки магістрів.

На схвальну оцінку заслуговує розроблений дисертанткою континуум освітньо-наукової підготовки магістра, де представлені основні положення успішної освітньо-наукової підготовки фахівців, затребуваних на сучасному ринку праці.

Нам імпонує структура масового відкритого дистанційного курсу для освітньо-наукової підготовки магістрів (с.328). Дисертантка зазначає, що масовий відкритий дистанційний курс має вміщувати вступну частину та від шести до восьми глав або розділів.

Цікавою є класифікація структур масових відкритих дистанційних курсів для підготовки магістрантів: часова та потижнева, також визначено характерні риси та запропоновано методики впровадження кожної. Імпонує класифікація принципів тестування закритої форми, їх особливості (таблиця 4.1.) та система сертифікації магістрантів за результатами проходження масового відкритого дистанційного курсу (с.357-358).

У п'ятому розділі дисертації – «Експериментальна перевірка моделі підготовки магістрів до освітньо-наукової діяльності в умовах масових відкритих дистанційних курсів» – представлено програму педагогічного експерименту, який включає методику впровадження моделі підготовки магістрів до освітньо-наукової діяльності в умовах масових відкритих дистанційних курсів, аналіз результатів експериментального дослідження та перспективи розвитку освітньо-наукової підготовки магістрів.

Особливою заслугою автора є розроблена експериментальна програма організації дослідження, що включає констатувальний та формувальний етапи експерименту.

Переконливою є і експериментальна робота, яка проводилася протягом чотирьох років. До неї залучено 1118 магістрантів таких спеціальностей, як «Управління персоналом та економіка праці», «Комп'ютерні науки та інформаційні технології», «Педагогіка вищої школи», «Математика», «Фізика», «Історія», «Професійна освіта (Технологія виробництва і переробка продуктів сільського господарства)», «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка», «Агрономія». Для перевірки однорідності розподілу на контрольні та експериментальні групи використано ϕ^* -критерій Фішера.

Дисертантка переконливо доводить, що помітний приріст сформованості готовності до освітньо-наукової діяльності магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів за всіма показниками в експериментальній групі є свідченням стійкої позитивної динаміки зростання якості підготовки фахівців внаслідок втілення авторської моделі та методики. Авторкою доведено, що сучасний інформаційний простір розкриває перед магістрантами шляхи до поглиблення й підвищення рівня знань, формує впевненість у собі та своїх можливостях. Отримані результати засвідчили, що в експериментальних групах, на відміну від контрольних, зменшилася кількість магістрантів з початковим рівнем та зросла із середнім, достатнім та високим рівнями готовності. Підтвердження достовірності експериментальних даних здійснювалося за статистичним критерієм χ^2 Пірсона.

Запропоновані додатки, подані на стор.494-630, ґрунтовно доповнюють та ілюструють практичні результати дисертаційного дослідження, характеризують всі види робіт, здійснені дисертанткою, зокрема на етапі формувального етапу експерименту.

На підставі вивчення дисертації та автореферату Бацуровської Ілони Вікторівни, опублікованих авторкою праць з результатами науково-дослідної роботи визначено, що проблема освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів є актуальна та своєчасною.

Аналіз дисертаційної роботи дає підстави стверджувати, що вона має наукову новизну, зокрема, автором вперше: обґрунтовано теоретико-методологічні засади (узагальнено актуальний для розвитку сучасної системи освіти вітчизняний і закордонний досвід освітньо-наукової підготовки магістрів засобами масових відкритих дистанційних курсів; окреслено наукові підходи до освітньо-наукової підготовки магістрів у закладі вищої освіти як педагогічної системи, що функціонує з урахуванням педагогічного досвіду провідних науковців країни і світу шляхом відкритої освіти та наступності на всіх етапах цього процесу); здійснено диференціацію професійного навчально-методичного матеріалу; представлено результати історико-педагогічного аналізу становлення і розвитку масових відкритих дистанційних курсів та виявлено відповідні етапи; розроблено авторську модель та методику підготовки магістрів до освітньо-наукової діяльності в умовах масових відкритих дистанційних курсів; науково обґрунтовано педагогічні умови освітньо-наукової підготовки магістрів, впровадження в освітній процес масових відкритих дистанційних курсів; запропоновано й науково обґрунтовано засоби реалізації масового відкритого навчання у закладах вищої освіти з урахуванням сучасних суспільно-історичних, соціально-педагогічних та інформаційних змін в Україні та світовому освітньому просторі. Окреслено значущість освітньо-наукового потенціалу підготовки магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів як інноваційної форми підготовки фахівців в контексті динамічного розвитку інформаційно-телекомунікаційних технологій; визначено критерії, показники та охарактеризовано рівні готовності магістрів у визначеному напрямі.

Основні положення і результати дослідження відображено у 76 наукових працях, 35 з яких – одноосібні (одна монографія, 18 наукових праць у провідних фахових виданнях України та 6 – зарубіжних періодичних фахових виданнях); а також у трьох колективних монографіях, дві з яких – за загальною редакцією автора; п'яти навчально-методичних посібниках та п'яти методичних рекомендаціях.

Доцільно зазначити, що автореферат дисертації відповідає вимогам АК МОН України та досить повно відображає структуру, основні положення, результати і висновки дисертаційної роботи.

Позитивно оцінюючи дисертацію Бацуровської І.В., вважаємо за доцільне висловити наступні зауваження та побажання, які не носять принципового характеру і не заперечують теоретичних і методичних здобутків автора:

1. На с.95 дисертаційної роботи зазначено, що на основі аналізу літературних джерел виокремлено й обґрунтовано доцільність використання андрагогічного, особистісно-орієнтованого, акмеологічного, системного, діяльнісного, компетентнісного та комплексного підходів. Вважаємо, що доцільно було б акцентувати увагу ще на інформаційно-технологічному підході.

2. У параграфі 1.3. дисертантка описує становлення та розвиток масових відкритих дистанційних курсів. Доцільно було б до періодизації додати табличний опис за визначеними критеріями.

3. У параграфі 3.3. при розрахунку ступені компетентності експертної комісії (с. 282-284) доцільно інформаційні компетентності розширити мережево-технологічними.

4. Дискутивним на нашу думку є формулювання однієї з педагогічних умов «Організація освітньо-наукової підготовки магістрів як наукового дослідження» (с. 289). Коректніше було б формулювання такого змісту «Проектування освітнього контенту з елементами наукового дослідження».

5. У розділі 5 (с. 381-388) на етапі впровадження масових відкритих дистанційних курсів у освітньо-наукову підготовку магістрів, передбачено підбір таких навчальних платформ, як Coursera, EdX, Udacity, Prometheus, Iversity, Cloud365. Доцільно було б виокремити та порівняти технологічні можливості зазначених платформ в проекції на педагогічний напрям і співставити їх у вигляді таблиці.

6. Вважаємо за доцільне, що робота була б змістово збагаченою, якщо б дисертантка виокремила параграф із зарубіжним досвідом упровадження масових відкритих дистанційних курсів у практику роботи закладів вищої освіти.

Зауважимо, що зазначені нами зауваження і побажання не знижують актуальності, теоретичної та практичної цінності даного дисертаційного дослідження.

Враховуючи актуальність, новизну, значущість результатів дослідження для теорії та методики професійної освіти, дисертація

«Теоретичні і методичні засади освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів» заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам до кваліфікаційних робіт, поданих на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук, зокрема пунктам 9, 11, 12 і 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013р. (зі змінами), а її автор – **Бацуровська Ілона Вікторівна** – заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри початкової та дошкільної освіти
Львівського національного університету
Імені Івана Франка

 Н. І. Мачинська

Підпис доктора педагогічних наук Мачинської Н. І. «підтверджую»

Вчений секретар Університету

 доц. **О.С. Грабовецька**

